

Марко Бого

Економски факултет,
Универзитет у Источном Сарајеву,
БиХ

✉ markodjogo@yahoo.com

ПРИКАЗ КЊИГЕ / BOOK REVIEW

Наслов / Title: **„ШТЕДЊА И ЕКОНОМСКИ РАСТ У БИХ“**
Аутор / Author: **Љубиша Владушић**
Издавач / Publisher: **Економски факултет, Источно Сарајево**
Година издања / Published: **2010. (прво издање)**
Број страница / Number of pages: **260**

.....

1. УВОД

Књига аутора др Љубише Владушића која је недавно понуђена читалачкој публици у издању Економског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, под насловом *Штедња и економски раст у БиХ* обрађује изузетно занимљиву и актуелну тему. Иако аутор у тренутку писања рада није могао да зна посљедње препоруке Базелског комитета – Базел III (донесене 2010. године), тема рада се савршено уклапа у новонасталу ситуацију. Да се подсетимо: Базел III тражи од банка из развијених земаља да смање своју изложеност ризику везаном за њихове пласмане у ЗУР и ЗУТ и то на начин да ускладе износ кредита у тим земљама са способношћу прикупљања штедње на истом том тржишту.

У маниру научних дјела истраживачког карактера, рад се кроз тражење одговора на низ повезаних питања, развија, до потврђивања основне хипотезе, како је штедња у БиХ битан, али занемарен фактор дугорочно одрживог развоја.

Због специфичних околности у Босни и Херцеговини, потребно је нагласити да се рад често заснива на опозитном доказивању. Тако се довођењем у везу ниске стопе штедње и „малокрвног привредног раста“, заправо доказује постојање позитивне везе и потребе да се домаћој штедњи посвети више пажње.

2. СИНТЕТИЗОВАНИ ПРИКАЗ КЊИГЕ

Књига има 260 страна, подијељених на десет поглавља.

Прво поглавље излаже теоретске концепте битне за предмет истраживања. У првом дијелу првог поглавља аутор тражи одговор на питање да ли је (унутрашња) домаћа штедња уопште битан фактор привредног развоја. У одговору на ово питање аутор се осврће на најзначајније теорије од Адама Смита и Карла Маркса, преко незаобилазног Харод-Домаровог модела, до ставова кејнзијанаца (Тобина, Калецког итд.) и неокласичара (Кругера, Финдлеја итд.). У првом дијелу др Владушић излаже резултате истраживања у другим ЗУР и ЗУТ о томе да ли скок штедње претходи

убрзаном привредном расту или је обрнуто. У разради Харод-Домаровог модела у условима отворене економије (слободних токова капитала са иностранством) аутор сугерише да домаћа штедња није једини, па ни обавезни извор раста, али овај закључак повезује са одређеним условима (модел два јаза).

У другом дијелу првог поглавља, аутор нешто сужава предмет истраживања и излаже теорије и истраживања о вези унутрашње штедње и нивоа инвестирања. За разлику од прва два дијела првог поглавља гдје се истражује значај и утицај домаће штедње на најважније економске показатеље, у трећем дијелу аутор разматра основни предуслов постојања штедње, а то је стабилност.

Друго поглавље је посвећено стању у постконфликтној економији БиХ. Аутор на почетку пореди тренутно стање са стањем од прије трагичних сукоба. С обзиром на девастирајући ефекат рата, уочен је значај иностране помоћи за обнову земље, али и постављено питање да ли је ово поред позитивних донијело одређене негативне ефекте привреди БиХ. Због тога су у другом дијелу овог поглавља изложени резултати истраживања бројних аутора о утицају помоћи на способност земље да успостави здрав, самоодржив економски систем. Одговор на претходно питање је дат у трећем дијелу другог поглавља, гдје су изложена искуства БиХ у вези са ефектима иностране помоћи.

У *трећем дијелу* разматрају се реперкусије изабраних економских политика у ЗУР и ЗУТ на акумулацију домаће штедње и економски раст, с тим да се макроекономске политике посматрају на нивоу општег става (либерална, кејнзијанска). Како су ове политике под значајним утицајем мултилатералних монетарних и развојних институција, укратко су изложени њихови ставови. Наспрам ових ставова изложене су и препоруке Мек Кинона. Провјера ова два приступа у пракси дата је кроз излагање резултата бројних истраживања.

Четврти дио је највреднији дио читавог рада. У њему су приказани релевантни подаци о динамици и стању домаће штедње, а затим је истражена корелација динамике раста штедње и динамике инвестиција и економског раста. Резултати ових истраживања су можда изненађујући, али свакако изузетно занимљиви и препоручују овај рад носиоцима економске политике у земљи.

Пето поглавље бави се тражењем одговора на питања зашто у протеклом периоду није било јаче корелације између домаће штедње и економског раста у БиХ. Зато аутор проблематику ставља у реалне околности финансијске либерализације у БиХ. На фону ових размишљања у другом дијелу овога поглавља су изложени теоретски концепти и резултати истраживања о утицају финансијске либерализације на штедњу у широј групи ЗУР и посебно ЗУТ. Резултати ових истраживања, изражени квалитативно, дати су у слjedeћем дијелу овог поглавља. Остатак овог поглавља је посвећен ефектима финансијске либерализације на стабилност финансијског система земље.

Шесто поглавље је изузетно занимљиво, будући да се у њему проучавају ефекти конкретне макроекономске политике (монетарне, фискалне) на штедњу у Босни и Херцеговини. Тако у првом дијелу аутор истражује утицај монетарне политике у протеклом периоду и стабилности коју је са собом донио монетарни одбор на раст повјерења јавности, а самим тим и раст штедње. У другом и трећем дијелу овога поглавља се излажу теоретске основе о утицају фискалне политике (а повремено и комбинације монетарне и фискалне политике) на могућност штедње. При томе се фискална политика углавном разматра са аспекта јавних расхода, што се за БиХ правда значајним финансирањем истих из донаторских средстава. У четвртном и петом дијелу шестога поглавља су изложени подаци о кретању депозита и кредита у БиХ, са набројаним факторима који детерминишу штедњу. У петом дијелу овога поглавља аутор детаљније објашњава принцип функционисања система монетарног одбора, са посебним акцентом на искуства наше земље. Шести дио се бави најзначајнијом

дугорочном пријетњом по опстанак система монетарног одбора у БиХ, а то је апresiasiјом реалног девизног курса, што аутор доводи у везу са масивном донаторском помоћи БиХ и посљедишно вишим стопама инфлације у земљи, у односу на инфлацију у земљама трговинским партнерима (слично *холандском синдрому*). У седмом дијелу се расправља о утицају буџетског дефицита на штедњу у конкретним околностима БиХ, гдје је монетарним властима забрањено да (било директно, кроз примарну емисију, било индиректно, куповином државних обвезница) кредитирају државу. Осми дио је логичан наставак седмог и говори о ефекту истискивања приватних инвестиција усљед пораста каматне, стопе када држава конкурише приватним субјектима на финансијском тржишту.

У сљедећем *седмом поглављу* истражује се сива економија у БиХ која, с обзиром на процијењену величину, представља значајан извор дохотка и штедње грађана ове земље. Ово поглавље подијељено је у пет дијелова од којих се први бави дефинисањем појма сиве економије, три се баве обимом сиве економије у БиХ, док се један дио бави проценом обима штедње изван легалних токова.

У центру пажње *осмог поглавља* су приватне дознаке из иностранства, као значајан извор средстава који повећава доходак, и кроз њега потрошњу и штедњу у БиХ. Ово поглавље је подијељено у два дијела. Први, који се бави облицима приватних дознака из иностранства и други, који се бави макроекономским ефектима ових дознака на инвестиције, потрошњу, смањење сиромаштва, девизни курс, спољну ликвидност земље итд.

Девето поглавље посвећено је дотоку капитала из иностранства. Према оцјени аутора, лакоћа доласка до ових средстава је доминантно утицала на занемаривање домаће штедње. Ово поглавље је подијељено на четири дијела. Први дио презентује доток капитала кроз банкарски систем, а други потенцијалне ризике који из тога произлазе. Трећи дио је посвећен најпожељнијем облику дотока капитала у БиХ: страним директним инвестицијама. У овом дијелу посебно је занимљива анализа корелације СДИ и БДП-а. Четврти дио објашњава обухват токова капитала са иностранством, у макроекономској статистици.

У посљедњем *десетом поглављу* анализирају се остали (унутрашњи) разлози ниске штедње у БиХ, чијим отклањањем би требало да дође до бржег раста и стављање исте у функцију убрзаног привредног развоја. Тако у овом поглављу аутор анализира проблеме БиХ са неадекватном структуром привреде, низак ниво дохотка и доходовну неједнакост, демографску структуру становништва, неразвијеност финансијских инструмената, институција и тржишта које сужава инвестиционе алтернативе штедишама, недостатак правне регулативе, дискутабилну политичку стабилност, корупцију која искривљује алокацију ресурса итд.

3. ЗАКЉУЧАК

С обзиром на изражен недостатак сличних истраживања код нас, сматрамо да је презентована књига др Владушића хвале вриједан покушај да се детаљније истражи проблематика домаће штедње и њеног утицаја на економски развој у БиХ. Студија представља врло добру полазну основу за даља истраживања ове врло значајне проблематике и сасвим сигурно трасира пут за нова истраживања, како аутора тако и других истраживача. Због тога ће књига бити занимљива не само стручној јавности, носиоцима економске политике, већ и академској, па и широј, јавности и у том контексту је препоручујемо.